

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä ammattitaidon ja osaamisen osoittamisen eli näyttöjen toteuttamistavoista. Pääsäännön mukaan näytöt tulee toteuttaa tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Koronavirusepidemian aikana näyttöjen toteuttaminen aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa on kuitenkin erityisesti joillakin koulutusaloilla ollut vaikeaa tai mahdotonta, jos työpaikat ovat suljettuja tai niillä on suuri tartuntariski. Näyttöjen toteuttamistapaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan väliaikaisesti muutettavaksi siten, että näytöt voitaisiin aitojen työtilanteiden ja työprosessien sijaan toteuttaa suorittamalla muita käytännön tehtäviä, jotka mahdollisimman hyvin vastaavat aitoja työtilanteita ja työprosesseja. Lisäksi väljennettäisiin mahdollisuutta tarvittaessa täydentää näytössä osoitettua osaamista muulla osaamisen arvioinnilla. Esityksen tavoitteena on mahdollistaa opintojen edistyminen ja tutkinnon osien ja tutkintojen suorittaminen koronavirusepidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa 31.7.2021 saakka.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
3 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	7
3.1 Esityksen tavoitteet ja perustelut.....	7
3.2 Pääasialliset vaikutukset.....	9
4 Lausuntopalaute.....	9
5 Voimaantulo	10
6 Toimeenpano ja seuranta	10
7 Suhde perustuslakiin ja säätämjärjestys	10
LAKIEHDOTUS	12
Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	12
LIITE	13
RINNAKKAISTEKSTI.....	13
Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	13

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Maaailman terveysjärjestö WHO ilmoitti 11.3.2020 koronaviruksen (COVID-19) laajentuneen pandemiaksi. Valtioneuvosto totesi 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Tämän perusteella valmiuslain (1552/2011) 6 §:n mukainen valtioneuvoston asetus valmiuslain 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöön otosta annettiin eduskunnalle 17.3.2020.

Valmiuslain nojalla annetulla 18.3.2020 voimaan tulleella soveltamisasetuksella (valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämismääräyksiä koskevista väliaikaisista rajoituksista, 126/2020) rajoitettiin koulutuksen järjestäjien velvollisuutta järjestää ammatillista koulutusta. Soveltamisasetus (valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämismääräyksiä koskevista väliaikaisista rajoituksista, 191/2020) annettiin uudelleen 6.4.2020 siten, että se oli voimassa 13.5.2020 asti.

Aluehallintovirastot antoivat 17.3.2020 tartuntatautilain (1227/2016) 58 §:n nojalla päätökset, joiden mukaan koulujen, oppilaitosten, yliopistojen, ammattikorkeakoulujen sekä kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen tilat suljettiin. Päätökset olivat voimassa 18.3.—13.4.2020. Aluehallintovirastot antoivat 8.4.2020 tilojen sulkemista koskevat jatkopäätökset, jotka olivat voimassa 14.4.—13.5.2020.

Hallituksen 6.5.2020 antaman koronakriisin hallinnan hybridistrategiasuunnitelmaa koskevan periaatepäätöksen mukaan lukioiden, ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen, yliopistojen, vapaan sivistystyön ja aikuisten perusopetuksen tilojen käyttöä opetukseen hallitaan 14.5.2020 alkaen tartuntatautilain mukaisilla toimenpiteillä. Periaatepäätöksen mukaan lähiopetukseen on mahdollista palata hallitusti ja porrastetusti, mutta hallitus kuitenkin suosittaa, että edellä mainituissa oppilaitoksissa jatketaan etäopetusta lukukauden loppuun. Koulutuksen järjestäjät päättävät itse, missä määrin lähiopetusta tarvittaessa järjestetään.

Aluehallintovirastot ovat 13.5.2020 tehneet tartuntatautilain 58 §:n mukaiset päätökset lukioiden, ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen, yliopistojen, vapaan sivistystyön sekä aikuisten perusopetuksen tilojen käyttämisestä. Päätöksen mukaan edellä mainittuja tiloja voidaan käyttää lähiopetukseen ja muuhun koulutuksen järjestäjän oppilaitoksen tiloissa järjestämään toimintaan edellyttäen, että tiloja käytettäessä noudatetaan tartuntatautilain 1 §:ssä säädetty tartuntatautilain tarkoitus huomioon ottaen opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Terveystieteiden tutkimuskeskuksen 11.5.2020 antamaa tartunnantorjuntaan liittyvää ohjetta. Määräys on voimassa ajalla 14.5.2020—13.6.2020.

Soveltamisasetuksilla säädettiin, että ammatillisen koulutuksen järjestäjällä oli velvollisuus järjestää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:ssä tarkoitettuja näyttöjä vain siltä osin, kuin niitä oli mahdollista toteuttaa. Tämä rajoittaminen oli välttämätöntä, koska koronavirusepidemiaan liittyvät olosuhteet vaikeuttivat merkittävästi näyttöjen tavanomaista järjestämistä työpaikoilla. Aluehallintovirastojen päätöksellä oppilaitosten tilat olivat pääosin suljettuja ja niiden käyttäminen näyttöjen toteuttamiseen oli rajattua.

Soveltamisasetusten voimassaolon päätyttyä 13.5.2020 ammatillisen koulutuksen järjestäjien on tullut järjestää ammatillista koulutusta ja toteuttaa näyttöjä voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Näyttöjen toteuttaminen normaalin lainsäädännön edellytysten mukaisesti on kuitenkin edelleen hankalaa, koska näyttöjen toteuttamismahdollisuudet työpaikoilla ovat koronavirusepidemiasta johtuen poikkeavat. Koronavirusepidemia on hankaloittanut ammatillisen

koulutuksen näyttöjen toteuttamista ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) säädetyllä tavalla erityisesti tietyillä koulutusaloilla sekä riskiryhmiin kuuluvien opiskelijoiden kohdalla. Tästä syystä olisi tarpeen säätää ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin väliaikaisia muutoksia, joilla joustavoitettaisiin näyttöjen järjestämistä ja turvattaisiin opiskelijoiden opintojen eteneminen ja valmistuminen.

Hallituksen esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä. Esitysluonnos on ollut asian kiireellisyysvuoksi lyhyellä lausuntokierroksella 18.—22.5.2020 sekä esityksestä on pidetty verkkokokouksemistilaisuus 20.5.2020. Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitys ei ole ollut lainsäädännön arviointineuvoston arvioitavana.

2 Nykytila ja sen arviointi

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:ssä säädetään osaamisen osoittamisesta. Voimassa olevan säännöksen 1 momentin mukaan tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa eli näytössä. Näytössä opiskelija osoittaa, miten hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyn keskeisen ammattitaidon tai osaamisen. Ammatillisten tutkinnon osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen osoitetaan aina pääosin näytöissä. Yhteisten tutkinnon osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen voidaan tarvittaessa osoittaa myös muulla tavoin.

Voimassa olevan säännöksen mukaan ammattitaito ja osaaminen tulee osoittaa tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Aidot työtilanteet voidaan toteuttaa myös muissa ympäristöissä kuin työpaikoilla. Koronavirusepidemian aikana opetus- ja kulttuuriministeriö on ohjeistanut, että näyttöjen suorittamisen mahdollistamiseksi ja opiskelijoiden ja arvioijien turvallisuuden varmistamiseksi näytöt on voitu järjestää muissa näyttöympäristöissä myös simuloimalla aitoja työtilanteita ja prosesseja. Ohjeiden mukaan näytöt tulee kuitenkin aina järjestää siten, että osaamisen osoittamisen tavat vastaavat mahdollisimman hyvin aitoja työtehtäviä ja työprosesseja sekä mahdollistavat tutkinnon perusteissa määritellyn ammattitaidon ja osaamisen arvioinnin. Lain mukaan ammatillisen tutkinnon osan osaamista ei voi osoittaa eikä arvioida pelkästään kirjallisten tehtävien perusteella.

Lain 52 §:n 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa näytön toteuttamisesta. Näyttö toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös muualla kuin työpaikalla. Näyttöympäristön tulee mahdollistaa tutkinnon perusteissa määrätyn osaamisen osoittaminen. Voimassa olevien säännösten mukaan näytöt toteutetaan siis pääsääntöisesti työpaikoilla käytännön tilanteissa, mutta säännös mahdollistaa näyttöjen järjestämisen perustellusta syystä myös muualla kuin työpaikalla, esimerkiksi koulutuksen järjestäjän omilla työmailla, opetusmetsissä, opetusmaatiloilla tai oppilaitoksen työsaleissa. Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön kokonaisuudistusta koskevan hallituksen esityksen perustelujen (HE 39/2017 vp, s. 235) mukaan näyttöjen järjestäminen työpaikan ulkopuolella on tarkoitettu poikkeukseksi, johon on tarve turvautua esimerkiksi silloin, kun kaikkea tutkinnon perusteissa edellytettyä osaamista ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista osoittaa työpaikalla. Tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukseen voi myös kuulua määrättyihin erityistilanteisiin liittyvää osaamista, jota ei ole mahdollista osoittaa normaalien työtehtävien yhteydessä tai sen osoittaminen aidossa työtilanteessa voi vaarantaa esimerkiksi potilas- tai liikenneturvallisuuden. Perustelujen mukaan näyttöjen toteuttaminen muualla kuin työpaikalla voi olla tarpeen myös silloin, kun opiskelija on alaikäinen tai kohtuullisella etäisyydellä opiskelijan kodista ei ole sellaista työpaikkaa, joka täyttäisi näyttöympäristön edellytykset.

HE 85/2020 vp

Näyttöjen toteuttamista työpaikalla ja muualla on arvioitu myös sivistysvaliokunnan hallituksen esitykseen (HE 39/2017 vp) antamassa mietinnössä (SiVM 7/2017 vp, s. 15—16). Sivistysvaliokunta on mietinnössään korostanut, että ammattitaidon ja osaamisen osoittaminen tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa on keskeinen osa ammatillisen koulutuksen laadun varmistamista. Näyttöjen toteuttaminen ensisijaisesti työpaikoilla on tärkeää opiskelijoiden motivaation ja työelämäyhteyksien vuoksi. Suora kontakti työelämään jo opintojen aikana edistää opiskelijoiden työllistymistä ja myös motivoi opiskelijoita pyrkimään parhaaseensa. Valiokunnan mietinnössä todetun mukaisesti säännöksissä edellytetty perusteltu syy on varsin väljä käsite ja edellyttää käytännössä vain sitä, että näytön järjestämiselle muualla kuin työpaikalla on peruste. Perusteltu syy voi siis olla muukin syy kuin hallituksen esityksen perusteluissa esimerkinomaisesti luetellut syyt. Säännöksen sanamuoto mahdollistaa sen, että näyttöympäristö voidaan valita kulloisenkin tilanteen mukaan.

Voimassa olevan 52 §:n 3 momentin mukaan tarvittaessa näytössä osoitettua osaamista voidaan täydentää muulla osaamisen arvioinnilla siten kuin Opetushallitus tutkinnon perusteissa osaamisen arvioinnista 15 §:n nojalla määrää. Hallituksen esityksen perustelujen (HE 39/2017 vp, s. 235) mukaan näytössä osoitetun osaamisen täydentäminen muulla osaamisen arvioinnilla on tarpeen esimerkiksi silloin, kun käytännön työtehtäviä tekemällä ei ole mahdollista osoittaa riittävän kattavasti työn perustana olevan tiedon hallintaa. Näyttöä voidaan tällöin täydentää esimerkiksi suullisella haastattelulla tai kirjallisilla tehtävillä.

Opetushallitus määrää tutkinnon perusteissa ammattitaitovaatimukset, osaamisen arvioinnin sekä ammattitaidon osoittamistavat erikseen jokaiselle tutkinnon osalle. Ammattitaidon osoittamistavoissa täsmennetään niitä käytännön työtehtäviä ja työprosesseja sekä niitä työympäristöjä, joissa kyseisen ammatillisen tutkinnon osan osaaminen tulee osoittaa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 3 momentin määräyksenantovaltuuden nojalla Opetushallitus on määrännyt, että siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin. Lähtökohtana tälle määräykselle on se, että ammattitaitovaatimus on luonteeltaan sellainen, ettei sitä voida arvioida näytön perusteella. Määräystä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi tilanteessa, jossa ammattitaidon arviointi näytön perusteella ei ole mahdollista esimerkiksi työpaikkaan liittyvien olosuhteiden vuoksi.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 54 §:n 1 momentin mukaan ammatillisten tutkinnon osien osaamisen arvioinnin toteuttavat ja arvioinnista päättävät yhdessä tutkinnon osittain koulutuksen järjestäjän nimeämät kaksi arvioijaa. Toinen arvioijista on opettaja tai erityisestä syystä muu koulutuksen järjestäjän edustaja ja toinen työelämän edustaja. Erityisestä syystä arvioinnin voi toteuttaa ja arvioinnista päättää myös kaksi opettajaa tai muuta koulutuksen järjestäjän edustajaa. Koronavirusepidemia saattaa vaikeuttaa myös työelämän edustajien toimintaa osaamisen arvioijina. Pääsäännön mukaisesti myös koronavirusepidemian aikana tulisi arvioijista toisen olla opettaja ja toisen työelämän edustaja. Voimassa oleva säännös mahdollistaa kuitenkin myös sen, että erityisestä syystä arvioinnin voi toteuttaa ja arvioinnista päättää myös kaksi opettajaa.

Koronavirusepidemian aikana työelämän edustajien toimiminen arvioijina voi olla joissakin tapauksissa mahdotonta esimerkiksi siksi, että työpaikat on suljettu ja työntekijät lomautettu tai työnantaja ei anna työntekijälle lupaa mennä arvioimaan näyttöjä oppilaitoksen oppimisympäristöihin. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden työntekijöiden työpanosta saatetaan tarvita koronaviruspotilaiden hoitoon, jolloin opiskelijoiden näyttöjen arviointiin ei riitä voimavaroja. Koronavirusepidemia voi edellä kuvatun kaltaisissa tapauksissa olla erityinen syy, jonka perusteella näyttöjä voi arvioida kaksi opettajaa. Ennen arvioijista päättämistä koulutuksen järjestäjän on kuitenkin hyvä ottaa huomioon se, että näyttöjen järjestämisessä ja arvioinnin toteuttami-

nessä on mahdollista hyödyntää myös esimerkiksi etäyhteyksiä ja digitaalisia välineitä. Arvioinnin toteuttaminen ei välttämättä edellytä työelämän edustajan fyysistä läsnäoloa näyttöpäikällä.

Ammatillisen koulutuksen opintosuorituksista kootaan tietoa Opetushallituksen ylläpitämään Koski-tietovarantoon. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat tallentaneet tiedot opiskelijoiden yksittäisistä opintosuorituksista ja suoritetuista tutkinnoista vuodesta 2018 alkaen. Tietojärjestelmään voidaan tallentaa tietoa myös näytön suorituspaikasta. Koski-tietovarannon mukaan ne ammatillisen koulutuksen järjestäjät, jotka ovat tallentaneet tietovarantoon tietoa näytön suorituspaikasta, ovat toteuttaneet näytön pääosin työpaikoilla tai työpaikoilla ja oppilaitoksessa (yhteensä noin 42 prosenttia näytöistä). Vajaa 13 prosenttia näytöistä on toteutettu pelkästään oppilaitoksessa. Näytön suorituspaikasta ei ole Koski-tietovarannossa tietoa noin 45 prosentissa näytöistä.

Pääsääntöä näyttöjen toteuttamisesta työpaikoilla on noudatettu myös koronavirusepidemian aikana. Valtioneuvoston 16.3.2020 antaman suosituksen mukaan työpaikalla tai muualla oppilaitoksen ulkopuolella järjestettävää koulutusta sekä ammatillisen koulutuksen näyttöjä suositeltiin jatkettavaksi, mikäli se on työpaikan puolesta mahdollista ja koulutuksen järjestäjä ja työnantaja arvioivat, että työympäristö on turvallinen opiskelijalle ja näytön arvioijille. Mikäli työpaikalla on suuri riski saada koronartartunta, suositeltiin työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä jatkettavaksi vasta sitten, kun riskiä ei enää ole. Käytännössä jos alan työpaikat ovat olleet koronavirusepidemian vuoksi suljettuja, näyttöjä ei ole voinut suorittaa työpaikalla. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ohjeistanut, että koronavirusepidemian aikana perustelluksi syyksi on katsottu myös se, että näyttöjen toteuttaminen työpaikoilla ei ole ollut mahdollista korkean tartuntariskin tai työpaikkojen sulkemisen vuoksi.

Koronavirusepidemia vaikuttaa työpaikalla järjestettävään koulutukseen ja näyttöihin myös opiskelijaan liittyvien yksilöllisten syiden vuoksi, esimerkiksi jos opiskelija tai hänen perheenjäsenensä kuuluu koronavirustartunnan kannalta riskiryhmään. Kunkin opiskelijan opintojen eteneminen suunnitellaan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa, ja valituissa oppimisympäristöissä ja näytön toteuttamistavoissa tulee ottaa huomioon myös yksilölliset opiskelijan turvallisuuden ja terveyteen liittyvät näkökohdat. Etenkin sairauden tai vamman vuoksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:ssä tarkoitettua erityistä tukea tai 65 §:ssä tarkoitettua vaativaa erityistä tukea saavien opiskelijoiden kohdalla tulee erityisen tarkasti ottaa huomioon suunnitellun näyttöympäristön ja –tilanteen turvallisuus opiskelijalle.

Koronavirusepidemia on vaikeuttanut työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjen toteuttamista aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa työpaikoilla. Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry:n koulutuksen järjestäjille maaliskuuhuhtikuun vaihteessa tekemän kyselyn mukaan koronakriisi kohtelee työelämän eri toimialoja eri tavoin, ja tämä heijastuu myös ammatilliseen koulutukseen. Työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen toteuttamisen kannalta hankalimpia aloja ovat olleet palvelualat, kauppa, hallinto ja oikeustieteet sekä terveys- ja hyvinvointiala. Koulutussopimusten ja oppisopimusten keskeyttämiset ovat AMKE:n kyselyn mukaan lisääntyneet näillä aloilla selvästi. Myös uusia koulutus- ja oppisopimuksia syntyy selvästi normaalia vähemmän. Tämä on vähentänyt myös näyttöjen toteuttamista työpaikoilla, sillä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan useimmiten opiskelijan koulutustyöpaikalla.

AMKE ry:n kyselyn mukaan jatko-opintoihin hakevien opiskelijoiden valmistuminen voidaan pääosin varmistaa, sillä heidän näyttönsä on valtioneuvoston suosituksen 16.3.2020 mukaisesti priorisoitu. Työpaikkojen sijaan näyttöjä on toteutettu mahdollisuuksien mukaan ammatillisten oppilaitosten omissa oppimisympäristöissä, esimerkiksi oppilaitosten mautiloilla, opetusmet-

sissä ja rakennustyömailla, jotka ovat verrattavissa työpaikkoihin ja joissa näytöt pystytään antamaan aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Näyttöjä on toteutettu myös oppilaitosten työsaleissa jäljittelemällä aitoja työtilanteita. Muiden kuin jatko-opintoihin hakevien tai muutoin valmistumisvaiheessa olevien opiskelijoiden näyttöjä on siirretty myöhempään ajankohtaan, jotta pystytään turvaamaan opiskelijoiden sujuva siirtyminen jatko-opintoihin tai työelämään. Muiden kuin valmistumisvaiheessa olevien opiskelijoiden opinnot myöhästyvät erityisesti näyttöjen toteuttamisen kannalta ongelmallisilla aloilla alun perin tavoitellusta ajasta arviolta noin 1–3 kuukautta.

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry:n ja Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry:n maaliskuussa toteuttaman ammatillisen koulutuksen opiskelijoille suunnatun kyselyn mukaan noin 58 prosenttia työpaikalla opiskelemissa olleista opiskelijoista oli pystynyt jatkamaan koulutusopimuskoulutuksessa tai oppisopimuskoulutuksessa. Noin 42 prosenttia opiskelijoista oli joutunut keskeyttämään työpaikalla opiskelun. Opiskelijakyselyn mukaan keväällä 2020 valmistuvista noin kolmasosalla valmistuminen toteutuu aikataulussa. Valmistuminen viivästyy reilulla viidenneksellä (22,6 %) ja yli kaksi viidestä (43,7 %) ei vielä tiennyt valmistumisen tilannetta. Suhteellisen harvalle opiskelijalle oli huhtikuun alkuun mennessä varmistettu, valmistuuko hän aikataulun mukaisesti vai ei.

Opetus- ja kulttuuriministeriön suurimmille ammatillisen koulutuksen järjestäjille toukokuun puolivälissä tekemän tiedustelun mukaan voimassa olevat ammattitaidon ja osaamisen osoittamista koskevat säännökset ovat varsin tiukat ja niitä on vaikea kaikilta osin noudattaa koronavirusepidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa olosuhteissa. Säännökset mahdollistavat jouston näyttöpaikan suhteen, ja näyttö voidaan perustellusta syystä toteuttaa myös muualla kuin työpaikalla. Tätä joustoa on hyödynnetty etenkin niillä aloilla, joilla työpaikat on suljettu tai työpaikoille ei päästetä ulkopuolisia koronavirusepidemian vuoksi taikka työpaikalla on suuri riski saada koronavirustartunta. Hankaluuksia aiheuttaa kuitenkin vaatimus näyttöjen järjestämisestä *aidoissa* työtilanteissa ja työprosesseissa, joten saaduissa vastauksissa säännöksiin toivottiin joustoa tältä osin. Näin pystyttäisiin varmistamaan tutkinnon osien suorittaminen ja opiskelijoiden valmistuminen mahdollisimman pitkälti suunnitellussa aikataulussa, mikäli poikkeustilanne työpaikoilla jatkuu pitkään.

Myös työmarkkinajärjestöjen neuvottelutuloksen 12.5.2020 yhteisessä kannanotossa todetaan, että ratkaistaan työssä oppiminen ja osaamisen tunnustaminen myös poikkeusoloissa. Kannanoton mukaan on löydettävä ratkaisut, joilla työssä oppiminen ja tutkintojen suorittaminen kytetään tekemään turvallisesti esimerkiksi etäyhteyksiä hyödyntäen tai muilla uusilla järjestelyillä.

3 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

3.1 Esityksen tavoitteet ja perustelut

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa osaamisen osoittaminen ja tutkinnon osien sekä tutkintojen suorittaminen myös koronavirusepidemian aiheuttamissa olosuhteissa. Tavoitteena on joustavoittaa näyttöjen suorittamistapoja, jotta opintojen ja tutkinnon suorittaminen ei tarpeettomasti pitkity sen vuoksi, että osaamista ei ole mahdollista osoittaa aidoissa työtilanteissa. Samalla on kuitenkin tarpeellista varmistaa, että tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen pystytään asianmukaisesti arvioimaan ja todentamaan myös nykyisessä poikkeuksellisessa tilanteessa. On tärkeää, että työelämä voi myös vallitsevissa olosuhteissa luottaa siihen, että tutkinnon suorittaneen henkilön tutkinnon perusteissa edellytetty ammattitaito ja osaaminen on asianmukaisella tavalla arvioitu ja todennettu.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan aitoja työtilanteita ja työprosesseja koskevasta vaatimuksesta poiketen ammattitaito ja osaaminen voitaisiin osoittaa suorittamalla muita käytännön tehtäviä, jotka mahdollisimman hyvin vastaavat aitoja työtilanteita ja työprosesseja, jos näyttöä ei covid-19-epidemiasta johtuvista syistä voitaisi toteuttaa aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos alan työpaikat ovat epidemiasta johtuen suljettuja tai työpaikoille ei päästetä ulkopuolisia taikka näyttöjen järjestäminen työpaikoilla on koronavirusepidemiasta johtuvista muista syistä vaikeaa tai mahdotonta. Syyt voisivat liittyä myös opiskelijan yksilölliseen tilanteeseen, esimerkiksi opiskelijan tai hänen perheenjäsenensä kuulumiseen koronavirustartunnan kannalta riskiryhmään, jolloin näytön toteuttamisen suunnittelussa tulee erityisen tarkasti ottaa huomioon näyttötilanteen turvallisuus. Voimassa olevan 52 §:n 3 momentin mukaan näyttö voidaan perustellusta syystä järjestää myös muualla kuin työpaikalla, joten käytännön tehtävät voitaisiin suorittaa esimerkiksi oppilaitoksen tiloissa tai muussa opetusympäristössä.

Lain 52 §:n 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan tarvittaessa näytössä osoitettua osaamista voitaisiin täydentää muulla osaamisen arvioinnilla siltä osin, kuin osaamista ei covid-19-epidemiasta johtuvista syistä voida osoittaa aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Myös voimassa olevan säännöksen mukaan näytössä osoitettua osaamista voidaan täydentää tarvittaessa muulla osaamisen osoittamisella, mutta tämä mahdollisuus on sidottu siihen, miten Opetushallitus tutkinnon perusteissa osaamisen arvioinnista määrää. Opetushallitus on tutkinnon perusteissa määrännyt, että siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin. Tutkinnon perusteissa määritelty jousto perustuu siihen, että ammattitaidon osa-alue on luonteeltaan sellainen, ettei sitä voida arvioida näytön perusteella. Ehdotettu säännös joustavoittaisi tilannetta voimassa olevaan säännökseen verrattuna siten, että näytössä osoitettua osaamista voitaisiin myös koronavirusepidemiaan liittyvien syiden vuoksi täydentää muulla osaamisen arvioinnilla. Koulutuksen järjestäjä päättäisi yksilöllisesti, miltä osin näytön kautta toteutettavaa arviointia olisi perusteltua täydentää muulla osaamisen arvioinnilla.

Ehdotettujen muutosten jälkeenkin pääsääntönä olisi ammattitaidon ja osaamisen osoittaminen käytännön tehtävissä. Käytännön ammattitaidon varmistamiseksi ammatillisen tutkinnon osaa ei ole perusteltua suorittaa vain kirjallisiin tehtäviin perustuvan osaamisen osoittamisen ja arvioinnin kautta. Koronavirusepidemian aiheuttamissa olosuhteissakin näytöt tulisi ensisijaisesti pyrkiä järjestämään aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa työpaikoilla tai perustellusta syystä muualla. Esityksellä ehdotettuja joustoja tulisi käyttää siten, että oppilaitosympäristössä simuloitaisiin mahdollisimman hyvin aitoja työtilanteita ja työprosesseja. Mikäli tämä ei ole kaikilta osin mahdollista, voitaisiin näytössä osoitettua osaamista täydentää muulla osaamisen arvioinnilla, kuten suullisilla tai kirjallisilla tehtävillä. Muu osaamisen arviointi täydentää näytössä osoitettua osaamista, ja jatkossakaan ammatillista tutkinnon osaa ei voitaisi suorittaa pelkästään esimerkiksi kirjallisten tehtävien perusteella.

Esityksen mukaisia väljennyksiä tulee käyttää vain silloin, kun joustot ovat koronavirusepidemiaan liittyvien syiden vuoksi välttämättömiä. Väljennyksiä ei ole tarkoitus toteuttaa yleisesti tutkintokohtaisesti koulutuksen järjestäjän osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmissa, vaan joustojen välttämättömyys tulee arvioida tilannekohtaisesti ja kunkin opiskelijan osalta yksilöllisesti. Opiskelijakohtaisesti osaamisen osoittaminen suunnitellaan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa.

Soveltamisasetuksen voimassaoloaikana koulutuksen järjestäjät olivat velvollisia järjestämään näyttöjä vain siinä laajuudessa, kuin se vallinneissa olosuhteissa oli mahdollista. Koulutuksen

järjestäjiä on myös ohjeistettu asettamaan näyttöjen järjestämisessä etusijalle valmistuvat opiskelijat. Lisäksi koronavirusepidemian aiheuttamat olosuhteet vaikuttavat hyvin eri tavoin eri koulutusalojen työpaikkoihin. Toisilla aloilla ei ole ollut merkittäviä vaikutuksia, mutta toisilla aloilla työpaikalla järjestettävä osaamisen hankkiminen ja osoittaminen on ollut lähes mahdollonta. Ehdotetun muutoksen tavoitteena onkin turvata eri koulutusalojen opiskelijoiden yhdenvertaiset mahdolliset suorittaa opintojaan. Näyttöjen järjestämistä ja koulutuksen järjestäjien toimintatapoja on voitu ohjata ja yhtenäistää myös annetulla ohjeistuksella, mutta ohjeistuksella ei ole voitu poiketa lainsäädännön asettamista vaatimuksista. Käytännössä järjestäjät ovat kuitenkin tulkinneet voimassa olevia säännöksiä ja niiden mahdollistamia joustoja hieman toisistaan poikkeavasti. Yhdenvertaisuuden ja opiskelijan oikeusturvan vuoksi joustot onkin perusteltua toteuttaa lakimuutoksella, eikä pelkästään soveltamisohjeilla.

3.2 Pääasialliset vaikutukset

Koulutuksen järjestäjien näkökulmasta ehdotus helpottaisi ja joustavoittaisi näyttöjen järjestämistä koronavirusepidemian aiheuttamissa olosuhteissa, joissa osa työpaikoista on kiinni tai niihin ei päästetä ulkopuolisia. Koulutuksen järjestäjät voisivat järjestää näyttöjä oppilaitosympäristössä aitoa työelämää mahdollisimman hyvin jäljittelevissä ja muistuttavissa tiloissa ja tilanteissa. Tämä mahdollistaisi sen, että opiskelijat voisivat edetä opinnoissaan ja valmistua mahdollisimman pitkälti alkuperäisen aikataulun mukaisesti. Tämä puolestaan vähentäisi tarvetta päivittää opiskelijoiden henkilökohtaisia osaamisen kehittämissuunnitelmia yhtä laajasti tai yhtä usein kuin silloin, jos opintojen ajoittumista ja näytön ajankohtaa joudutaan muuttamaan.

Opiskelijoiden näkökulmasta ehdotus mahdollistaisi näyttöjen suorittamisen myös poikkeuksellisissa oloissa. Tämä olisi tärkeää, jotta opinnot etenisivät suunnitellussa aikataulussa eikä tutkinnon suorittaminen tarpeettomasti pitkittyisi sen vuoksi, että osaamista ei ole mahdollista osoittaa aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Näin mahdollistettaisiin opiskelijoiden valmistuminen ja siirtyminen työelämään. Ehdotetuilla muutoksilla varmistettaisiin myös koronavirustartunnan riskiryhmiin kuuluvien opiskelijoiden turvalliset mahdollisuudet suorittaa opintojaan.

Näyttöjen toteuttamisen joustavoittaminen ehdotetulla tavalla on tarkoitus rajata vain koronavirusepidemian aiheuttamiin välttämättömiin syihin. Näytön järjestäminen oppilaitoksessa saattaa olla koulutuksen järjestäjälle helpompi ratkaisu kuin näyttö työpaikalla, mutta ammattitaidon osoittaminen tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa on kuitenkin keskeinen osa ammatillisen koulutuksen laadun varmistamista. Näyttöjen toteuttaminen ensisijaisesti työpaikoilla on tärkeää myös opiskelijoiden opiskelumotivaation ja työelämäyhteyksien vuoksi.

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

4 Lausuntopalaute

Kirjallisen lausunnon toimitti 19 tahoja. Kaikki lausunnonantajat kannattivat esitystä. Ehdotetut muutokset katsottiin tarpeellisiksi opiskelijoiden yhdenvertaisuuden ja opintojen etenemisen turvaamiseksi myös koronavirusepidemian aiheuttamassa poikkeuksellisessa tilanteessa. Lausunnoissa painotettiin, että ehdotettujen muutosten soveltaminen tulee kuitenkin rajata vain koronavirusepidemian aiheuttamiin välttämättömiin tilanteisiin eivätkä ehdotetut muutokset saa heikentää opiskelijoiden osaamisen todentamista tai alentaa osaamisvaatimuksia. Osa lausunnonantajista kannatti kuitenkin väliaikaisesta muutoksesta saatujen kokemusten perusteella sen selvittämistä, tulisiko ehdotetut väljennykset ottaa käyttöön myös pysyvästi.

5 Voimaantulo

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Näyttöjen toteuttamistavoista ja ajankohdista sovitaan kunkin opiskelijan osalta henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa. Tällä hetkellä näyttöjen toteuttamisajankohta on saatettu siirtää syksyyn, jos näyttöjä ei ole pystytty toteuttamaan keväällä 2020 vallinneissa poikkeusoloissa, joten on tärkeää, että siirretyt näytöt voitaisiin järjestää mahdollisimman pian.

Väliaikaisen lain ehdotetaan olevan voimassa 31.7.2021 saakka. Koronavirusepidemian kestosta ei ole saatavissa yksiselitteistä tietoa, eikä tällä hetkellä ole mahdollista tarkkaan ennustaa, kuinka epidemia kehittyy kesän tai syksyn aikana. Ehdotettujen väliaikaisten muutosten tarpeellista voimassaoloaika on tässä vaiheessa mahdotonta arvioida. Ehdotettujen säännösten soveltamisedellytykset olisivat riippuvaisia covid-19-epidemiaan liittyvistä olosuhteista. Jos ehdotettujen säännösten soveltamisedellytykset eli covid-19-epidemiaan liittyvät olosuhteet päättyisivät jo lain voimassaoloaikana, ehdotettuja näyttöjen järjestämiseen liittyviä joustoja ei käytännössä voitaisi enää soveltaa.

6 Toimeenpano ja seuranta

Esitetyistä muutoksista tulee tiedottaa ja ohjeistaa kattavasti, jotta kaikki koulutuksen järjestäjät saisivat tiedon esitetyistä väljennyksistä ja voisivat ottaa ne käyttöön mahdollisimman pian. Lisäksi koulutuksen järjestäjien olisi tarpeen tiedottaa muutoksista opiskelijoille ja koulutustyöpaikoille, jotta nämä olisivat tietoisia siitä, miten näyttöjä on mahdollista koronavirusepidemian aikana toteuttaa. Ammatillisen koulutuksen laadun varmistamiseksi olisi tärkeää, että esimerkiksi työelämätoimikunnat seuraisivat esitettyjen muutosten toimeenpanoa ja vaikutuksia jo väliaikaisten muutosten voimassaoloaikana.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tulee seuraamaan työpaikalla tapahtuvan koulutuksen järjestämistä ja näyttöjen toteuttamista sekä opiskelijoiden opintojen etenemistä koronavirusepidemian aikana. Tarvittaessa opetus- ja kulttuuriministeriö ryhtyy valmistelemaan muita väliaikaisia säädosmuutoksia ammatillisen koulutuksen järjestämisen ja opintojen suorittamisen varmistamiseksi koronavirusepidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa oloissa.

7 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestämisessä on yleisesti kyse perustuslain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisesta. Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Perustuslain 6 §:n 1 ja 2 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä ja ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa iän, kielen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Ehdotettu laki ei sisällä perustuslain kannalta ongelmallisia perusoikeusrajoituksia. Ehdotetulla säädöksellä pyritään varmistamaan perustuslain mukaisten sivistyksellisten oikeuksien yhdenvertainen toteutuminen mahdollisimman hyvin myös koronavirusepidemian aikana. Ehdotettu säädös mahdollistaisi näyttöjen suorittamisen ja opintojen edistymisen yhdenvertaisesti myös sellaisilla koulutusaloilla, joilla näyttöjen suorittaminen aidoissa työtilanteissa on vaikeutunut koronavirusepidemian vuoksi, mutta samalla varmistettaisiin osaamisen tason lakiin perustuva asianmukainen ja yhdenvertainen arviointi myös poikkeuksellisissa olosuhteissa. Lisäksi näyttöjen suorittamisen joustavoittamisella mahdollistettaisiin opintojen eteneminen myös erityisiin

HE 85/2020 vp

riskiryhmiin kuuluville opiskelijoille, joiden terveytensä ja turvallisuutensa vuoksi on vältettävä näyttöjen suorittamista aidoissa työtilanteissa.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 52 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

52 §

Osaamisen osoittaminen

Tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa (*näyttö*). Jos näyttöä ei covid-19-epidemiasta johtuvista syistä voida toteuttaa aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa, ammattitaito ja osaaminen voidaan osoittaa suorittamalla muita käytännön tehtäviä, jotka mahdollisimman hyvin vastaavat aitoja työtilanteita ja työprosesseja. Näytössä opiskelija osoittaa, miten hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyn keskeisen ammattitaidon tai osaamisen. Yhteisten tutkinnon osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen voidaan tarvittaessa osoittaa myös muulla tavoin.

Koulutuksen järjestäjä vastaa näytön toteuttamisesta. Näyttö toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös muualla kuin työpaikalla. Näyttöympäristön tulee mahdollistaa tutkinnon perusteissa määrätyn osaamisen osoittaminen. Tarvittaessa näytössä osoitettua osaamista voidaan täydentää muulla osaamisen arvioinnilla siten kuin Opetushallitus tutkinnon perusteissa osaamisen arvioinnista 15 §:n nojalla määrää tai siltä osin, kuin osaamista ei covid-19-epidemiasta johtuvista syistä voida osoittaa aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Opiskelija voi osallistua näyttöön osaamisen hankkimistavasta riippumatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____ ja on voimassa 31 päivään heinäkuuta 2021.

Helsingissä 4.6.2020

Pääministeri

Sanna Marin

Opetusministeri Li Andersson

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 52 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

52 §

52 §

Osaamisen osoittaminen

Osaamisen osoittaminen

Tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa (*näyttö*). Näytössä opiskelija osoittaa, miten hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyn keskeisen ammattitaidon tai osaamisen. Yhteisten tutkinnon osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen voidaan tarvittaessa osoittaa myös muulla tavoin.

Tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa (*näyttö*). *Jos näyttöä ei covid-19-epidemiasta johtuvista syistä voida toteuttaa aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa, ammattitaito ja osaaminen voidaan osoittaa suorittamalla muita käytännön tehtäviä, jotka mahdollisimman hyvin vastaavat aitoja työtilanteita ja työprosesseja.* Näytössä opiskelija osoittaa, miten hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyn keskeisen ammattitaidon tai osaamisen. Yhteisten tutkinnon osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen voidaan tarvittaessa osoittaa myös muulla tavoin.

Koulutuksen järjestäjä vastaa näytön toteuttamisesta. Näyttö toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös muualla kuin työpaikalla. Näyttöympäristön tulee mahdollistaa tutkinnon perusteissa määrätyn osaamisen osoittaminen. Tarvittaessa näytössä osoitettua osaamista voidaan täydentää muulla osaamisen arvioinnilla siten kuin Opetushallitus tutkinnon perusteissa osaamisen arvioinnista 15 §:n nojalla määrää. Opiskelija voi osallistua näyttöön osaamisen hankkimistavasta riippumatta.

Koulutuksen järjestäjä vastaa näytön toteuttamisesta. Näyttö toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös muualla kuin työpaikalla. Näyttöympäristön tulee mahdollistaa tutkinnon perusteissa määrätyn osaamisen osoittaminen. Tarvittaessa näytössä osoitettua osaamista voidaan täydentää muulla osaamisen arvioinnilla siten kuin Opetushallitus tutkinnon perusteissa osaamisen arvioinnista 15 §:n nojalla määrää *tai siltä osin, kuin osaamista ei covid-19-epidemiasta johtuvista syistä voida osoittaa aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa.* Opiskelija voi

HE 85/2020 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

osallistua näyttöön osaamisen hankkimista-
vasta riippumatta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 ja on voimassa 31 päivään heinäkuuta
2021.*